

OPONENTSKÝ POSUDEK

na rigorózní práci obhajovanou na Fakultě právnické ZČU v Plzni

Autor: Mgr. Alexandra B e j v a n ě i c k á

Název práce: Majetkové křivdy způsobené církvím a náboženským společenstvem v letech 1948 – 1989 a jejich naturální restituce po roce 1989

Rok předložení: 2017

Kandidátka rozčlenila svou rigorózní práci (nepočítáme-li úvod, závěr, anglické resumé, čtrnáct příloh a výkaz bibliografie) do osmi kapitol.

V první z nich (*Církevní majetek*) vymezuje pojem církevního majetku, jeho strukturu v tehdejší ČSR ke dni únorového převratu a podává stručný nástin jeho historického vývoje. Druhá kapitola (*Majetkové křivdy*) je věnována represivním zákonům, které měly zlikvidovat ekonomickou samostatnost církví a uvést je do absolutní hospodářské závislosti na státu, a jejich aplikaci komunistickými správními orgány. Ve třetí kapitole (*Výčtový zákon*) kandidátka zmiňuje výčtový restituční zákon č. 298/1990 Sb. ve znění jeho novely č. 318/1991 Sb., a v následující čtvrté kapitole (*Exekutivní vydávání*) kriticky hodnotí spíše akademické úsilí tehdejší vlády vydat (při absenci obecného restitučního zákona) svým usnesením z roku 1996 alespoň nějaký majetek okradeným církvím. Pátá kapitola (*Zákon o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holokaustem*) se z povahy věci týká jen majetku židovských fyzických i právnických osob; právním podkladem pro restituci židovského majetku byl zákon z roku 2000 a navazující série čtyř vládních nařízení. Šestá kapitola (*Kvazirestituční judikatura*) analyzuje tehdejší judikaturu soudů v případech, kdy se oprávněné církevní právnické osoby domáhaly navrácení svého majetku podle obecných předpisů, když k vydání speciální restituční normy se zákonodárci neměli; obzvláště zmiňuje skandální nález pléna tehdejšího ústavního soudu z roku 2006, který (s vykonstruovaným odvoláním na „omisivním úkonem projevenou vůli zákonodárce“ církvím nic dalšího nevydat) logicky nekoherentním způsobem vyvodil nemožnost domáhat se takové nápravy v soudním řízení. Tato situace však nebyla dlouhodobě udržitelná, proto ústavní soud začal opakovaně vyzývat parlament k přijetí legitimně očekávané restituční normy; krušnou cestu k němu popisuje kandidátka v sedmé kapitole (*Snahy přijmout obecný restituční právní předpis*). Konečně osmá kapitola, která představuje těžiště rigorózní práce, tuto restituční normu i její aplikaci a s tím související bezprostřední právní následky analyzuje (*Zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společenstvími a o změně některých zákonů /zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společenstvími/*).

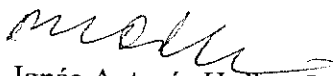
Práce obsahuje přiměřený poznámkový aparát a má celkem (včetně příloh) 168 číslovaných stran.

Z *formálního* hlediska v práci postrádám výkaz zkratk – alespoň těch, které nemusejí být ani právnické veřejnosti obecně známé (SÚC apod.). Pro případ publikování práce tiskem by bylo třeba alespoň odstranit četnější překlepy (některé jsem vyznačil v elektronické verzi práce); jistě by byla vítána i jazyková korektura.

Z obsahového hlediska neshledávám nic, co bych práci mohl meritorně vytknout. Kandidátka vytěžila prakticky všechny zdroje zásadní povahy – jak pramenné (noramtivní právní akty, judikatura soudů), tak literární (monografie a odborné články), a pracovala s nimi *lege artis*. Neopomenula také žádný z hlavních milníků na cestě k majetkovému vyrovnání s církvemi po roce 1989 – snad jen mohla být výslovně zmíněna pochybená expertíza (či spíše její závěr) docentů Vladimíra Kindla a Vladimíra Mikuleho z Univerzity Karlovy, zpracovaná v roce 1999 na politickou objednávku tehdejší vlády. Práce má vyvážený charakter a je psána *sine ira et studio*, jakkoli kandidátka má i vlastní praktické zkušenosti s někdy krušným restitučním procesem a s aplikací zákona o majetkovém vyrovnání. Konfesněprávní tematikou se zabývala už její diplomová práce a kandidátka navzdory svému mladému věku má za sebou už i nezanedbatelný vědecký výstup v podobě spoluautorství (spolu s Václavem Valešem) publikace *České státní právo církevní* (1. díl: Dějiny, 2016, 2. díl: Platná právní úprava 2015).

Z á v ě r :

Kandidátka předloženou prací opětovně prokázala schopnost samostatné vědecké práce. Její rigorózní práce splňuje všechna kritéria kladená na vědecké práce tohoto druhu; proto ji velmi rád doporučuji k obhajobě a navrhuji, aby po jejím úspěšném proběhnutí byl kandidátce přiznán titul doktora práva.

prof. JUDr. Ignác Antonín Hrdina, DrSc.,
Katedra právních dějin FPr. ZČU,
Katedra pastorálních oborů a právních věd KTF UK

Praha 29. 4. 2016

ZČU v Plzni – Právnická fakulta, Katedra právních dějin

Posudek na rigorózní práci Alexandry Bejvančické „Majetkové křivdy způsobené církvím a náboženským společnostem v letech 1948-1989 a jejich naturální restituce po roce 1989“

Autorka se ve své práci zaměřila na téma z relativně nedávné historie, které je zároveň stále velice aktuální – téma protiprávního zabránění církevního majetku komunistickým režimem a jeho nedávného částečného navrácení. V práci se nejprve obecně zabývá charakteristikou církevního majetku a stručnou historií utváření církevního majetku v českých zemích od středověku až do doby nástupu komunistického režimu v únoru 1948. V následujícím období součástí pronásledování církve ze strany komunistického režimu bylo i zabavení církevního majetku, ke kterému došlo pod záminkou snahy o hospodářské zabezpečení církví. Zde v textu na str. 26 autorka konstatuje, že podobný vývoj byl i v ostatních zemích ovládnutých komunisty, i když v různé intenzitě. Bylo by užitečné, kdyby rovněž krátce tuto intenzitu pronásledování v jednotlivých středoevropských zemích porovnála (str. 26). Rovněž sama zmiňovaná skutečnost, že církevnímu sňatku musel předcházet civilní obřad, ještě nutně sama o sobě neznamenala triumf státu nad církví (str. 27), když ve stejné době identická právní praxe platila i v Německu a v Rakousku.

Autorka se dále zabývá úlohou, kterou sehrál Státní úřad pro věci církevní, Sekretariát pro věci církevní a církevní tajemníci. Následovaly další vyvlastňovací předpisy, jejichž výčet je v práci podán, revize první pozemkové reformy a již v době vlády komunistů vydaný zákon o nové pozemkové reformě, v jehož důsledku církví zůstaly pouze farní zahrady. Byly zrušeny rovněž církevní školy a zabrán jejich majetek. Josefinský náboženský fond, přeměněný na Náboženskou matici, postupně převáděl na stát majetek v roce 1950 násilně zrušených řádů.

Následující část práce popisuje vývoj situace po roce 1989. Byl vydán první výčtový zákon, který měl především umožnit církevním řádům obnovu činnosti, a následně i jeho novela, která rozšířila počet vrácených klášterů.

Jedna kapitola v práci je věnována speciálnímu tématu zmírnění některých majetkových křivd, způsobených holocaustem.

Nejpodrobněji se práce věnuje v obsáhlé 8. kapitole zákonu č. 428/2012 Sb., jímž došlo ke konečnému vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. Zákon propojil naturální restituci některých věcí nemovitých i movitých s finanční náhradou za nevydané věci, a zároveň deklaroval, že cílem je dosažení nezávislého postavení církví, které již v budoucnu nemají být financovány státem. Rozhodným obdobím, ke kterému se zákon vztahuje, zůstala doba od 25. února 1948. Práce objasňuje terminologii užitou v zákoně, vysvětluje, kdo jsou podle tohoto zákona oprávněné a povinné osoby, jaké jsou stanoveny výluky a jak má restituce církevního majetku v praxi probíhat. Připouští se rovněž řešení sporných situací soudní cestou,

Jsou připojena některá fakta a konkrétní údaje o uskutečněných restitucích ve stavu k 1. březnu 2017. V závěru práce se srovnává naturální restituce církevního majetku s jinými uskutečněnými restitucemi, ke kterým u nás došlo. Autorka konstatuje, že teprve čas

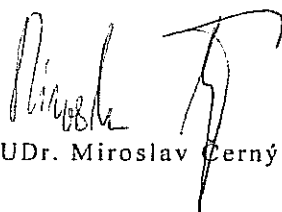
ukáže, zda užitá řešení bylo pro církve a náboženské společnosti nejvhodnější, a zda opravdu budou schopny samy efektivně hospodařit se svým majetkem. Na tuto závěrečnou otázku autorka předložené práce nedává sama sice žádnou odpověď; v dané souvislosti bylo asi vhodné připomenout, že v minulosti se církev a její jednotlivé instituce povětšinou ukázaly být velice dobrými správci svěřeného majetku.

Dále je k práci připojeno čtrnáct příloh, mimo jiné seznam vrácených klášterů a některé písemnosti, týkající se povětšinou majetku Strahovského kláštera. Po obsáhlém přehledu pramenů a literatury je připojeno anglické shrnutí práce.

V rigorózní práci bylo komplexně zpracováno téma, v posledních desetiletích hojně diskutované, které svým významem přesahuje pouhou majetkoprávní oblast, vzhledem k důležitému poslání, které církve a náboženské společnosti mají ve společnosti. Je zřejmé, že ke své činnosti potřebují mít rovněž materiální základnu. Po technické stránce není kromě několika drobných nepřesností práci co vytknout. Otázkou zůstává, zda by pro právní historii nebylo přínosnější vybrat si téma více zúžené a detailně je zpracovat, nežli takto široké pojednání. Naopak pokud již takto široké téma bylo zvoleno, bylo vhodné připojit rovněž alespoň stručnou zmínku o obdobné problematice v dalších zemích, či zmínit některé významné kláštery, jejichž navrácení probíhalo jiným než běžným způsobem (klášter svatého Tomáše v Praze na Malé Straně), nebo zmínit aktuální spory vedené ve věci majetku řádu Maltézských rytířů.

Přes tyto drobné výhrady však rigorózní práce splňuje všechna kritéria k tomu, aby mohla být předložena k obhajobě, při které autorka bude mít možnost prokázat znalost i dalších příbuzných témat, která se do předložené práce nevešla.

V Plzni dne 25. 4. 2014

doc. JUDr. Miroslav Černý Ph.D., JU.D.